

**ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Ψλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του:

Η υφαντική τέχνη για τη δημιουργία κιλιμιών στον όρθιο αργαλειό στο Γεράκι Λακωνίας.

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες: Γερακίτικα κιλίμια.

γ. Σύντομη Περιγραφή:

Τα γερακίτικα κιλίμια είναι χειροποίητοι τάπητες που υφαίνονται σε όρθιο ξύλινο αργαλειό. Αποτελούνται από πολύχρωμα μάλλινα νήματα, που δημιουργούν τον πολύπλοκο φυτικό ή γεωμετρικό διάκοσμο, και από βαμβακερό στημόνι. Τα κιλίμια υφαίνονται σε ποικίλες διαστάσεις και είναι μονοκόμματα. Οι γνώσεις υφαντικής μεταφέρονται προφορικά με βιωματική μαθητεία από τις μητέρες και τις γιαγιάδες στις κόρες ή γενικότερα μεταξύ συγγενικών προσώπων, αλλά και με εκπαιδευτικά προγράμματα σε οικιακά εργαστήρια.

δ. Πεδίο ΑΠΚ:

προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις

επιτελεστικές τέχνες

κοινωνικές πρακτικές – τελετουργίες -εορταστικές εκδηλώσεις

γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν

✓ τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία

ε. Περιοχή όπου απαντάται το στοιχείο:

Στο Γεράκι Λακωνίας, στη νοτιοανατολική Πελοπόννησο. Το χωριό είναι κτισμένο σε λόφο στους δυτικούς πρόποδες του Πάρνωνα (39 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Σπάρτης). Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 έχει 1.252 μόνιμους κατοίκους. Διοικητικά ανήκει στον Δήμο Ευρώτα της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Οι κάτοικοί του ασχολούνται κυρίως με την καλλιέργεια της ελιάς, την κτηνοτροφία και τη μελισσοκομία.

Σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα, τα βυζαντινά μνημεία και τις γραπτές πηγές το Γεράκι έχει συνεχή κατοίκηση από την Ύστερη Νεολιθική περίοδο (4400-3000 π.Χ.) μέχρι σήμερα. Ο οικισμός με τις βυζαντινές εκκλησίες, τα βιοτεχνικά κτήρια (ανεμόμυλοι, ελαιοτριβεία) και τις λιθόκτιστες οικίες με τις περίτεχνες αυλόπορτες είναι σε καθεστώς

προστασίας, καθώς και ο μεσαιωνικός οικισμός Παλιογέρακο 2 χλμ. ανατολικά, που είναι οργανωμένος αρχαιολογικός χώρος.

στ. Λέξεις-κλειδιά:

Υφαντική, όρθιος αργαλειός, κίλιμι, νήματα, εργαλεία υφαντικής, τεχνική της ταπισερί με σχισμή.

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

Φορείς της υφαντικής στον όρθιο αργαλειό είναι γυναίκες της κοινότητας Γερακίου Λακωνίας.

Κοινωφελής Δημοτική Επιχείρηση Δήμου Ευρώτα «Ευρώτειος Πολιτεία»

Διεύθυνση: Κων/νου Σκάλκου 15 Σκάλα Τ.Κ.: 23051

Τηλ.: 2735023326

Φαξ: 2735029216

e-mail: kdeskalas@gmail.com

site web: <http://www.evrotas.gov.gr>

Όνομα υπευθύνου: Χρήστου Νικολέτα (Πρόεδρος Δ.Σ. Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Ευρώτα)

Διεύθυνση: Γεράκι Τ.Κ.: 23058

Τηλ.: 6948898372

e-mail: steliosmichaloutsos@gmail.com

Πολιτιστικός Σύλλογος Γερονθρών

Διεύθυνση: Γεράκι Λακωνίας ΤΚ: 23051

e-mail: politistikos.geron@gmail.com

url/ site web: <http://politistikosgeron.blogspot.com/>

Όνομα υπευθύνου/ων:

Μιχάλης Σόβολος (Πρόεδρος), **τηλ.** 6973401709, **e-mail:** msovolos@yahoo.gr.

Ανθή Σαράντη (Αντιπρόεδρος), **τηλ.** 6974656819 **e-mail:** asaranti@gmail.com.

Διεύθυνση: Γεράκι Λακωνίας ΤΚ: 23051

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

Αρμόδιο/-α πρόσωπο/-α

Όνομα: Χρυσούλα Σταματοπούλου το γένος Μαρουδά

Ιδιότητα: Υφάντρα

Διεύθυνση: Γεράκι Λακωνίας

ΤΚ: 23051

Τηλ. 2731071261, 6976830619

e-mail: ifantrageraki@gmail.com

url/ site web: <http://ifantagerakiou.blogspot.gr/>

Όνομα: Νικόλαος Γιάννης του Αναστασίου
Ιδιότητα: υπάλληλος ΥΠΠΟΑ, ΤΕ Συντηρητής Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης με μεταπτυχιακό στην Διοίκηση πολιτισμικών Μονάδων
Διεύθυνση: Αγησιλάου 59, Σπάρτη Λακωνίας
ΤΚ: 23100
Τηλ. 6976323535
e-mail: nikgiannes@yahoo.gr
url/ site web: https://ifenokilimi.blogspot.gr/2016/01/blog-post_18.html

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντάται σήμερα

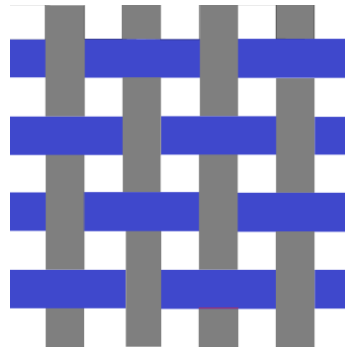
Η υφαντική στον όρθιο αργαλειό αναπτύχθηκε στο Γεράκι τόσο ως οικιακή τέχνη, για την κάλυψη αναγκών της οικογένειας σε οικιακό εξοπλισμό, όσο και ως εμπορική δραστηριότητα. Τα γερακίτικα κιλίμια είναι χειροποίητοι τάπητες από πρόβειο μαλλί και βαμβάκι. Οι μεγαλύτερες σε ηλικία υφάντρες γνωρίζουν την επεξεργασία μαλλιού από πρόβατα (πλύσιμο, ξάσιμο, λανάρισμα, γνέσιμο και βαφή με φυτικά και χημικά χρώματα). Για την ύφανσή τους χρησιμοποιείται ο όρθιος ξύλινος αργαλειός και για την κατασκευή τους ακολουθούνται τα παρακάτω στάδια:

Αρχικά τα μάλλινα νήματα βάζονται σε μεγάλο μεταλλικό καζάνι, το λεβέτι, με τη χρήση φυτικών ή χημικών βαφών στην αυλή του σπιτιού. Μετά το στέγνωμα, τα βαμμένα νήματα μαζεύονται σε κουβάρια με τη χρήση της ανέμης. Κατά τη διάρκεια της ύφανσης μικρά τμήματα τους τυλίγονται διπλά σε μικρή δέσμη, το *τσουκλάκι*, για να χρησιμοποιηθούν για την ύφανση του κιλιμιού. Το *τσουκλάκι* περνά εύκολα με το χέρι ανάμεσα από το στημόνι, με αποτέλεσμα το νήμα να ξετυλίγεται χωρίς να μπερδεύεται.

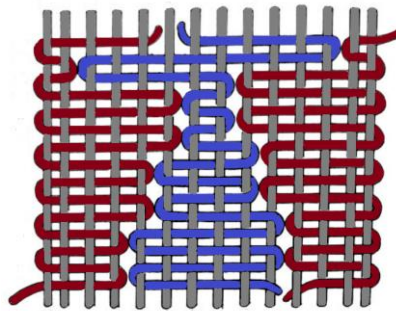
Η δημιουργία του υφαντού ξεκινά με το *ίδιασμα*, διαδικασία όπου το βαμβακερό άβαφο στημόνι τυλίγεται κάθετα γύρω από τα δύο οριζόντια ξύλινα αντιά του αργαλείου. Η διαδικασία αυτή απαιτεί τη συνεργασία δύο τουλάχιστον ατόμων και ακριβείς υπολογισμούς για την ορθή αναπαραγωγή του σχεδίου, τις τελικές διαστάσεις του υφαντού και την ενίσχυση των άκρων του κιλιμιού (*ούγια*) με διπλά στημόνια (τέσσερα σε κάθε πλευρά). Παράλληλα, με τη χρήση ενός καλαμιού γίνεται το *σταύρωμα*, ένα σταθερό άνοιγμα των στημονιών που διευκολύνει το πέρασμα του υφαδιού. Τα νήματα του στημονιού τοποθετούνται παράλληλα ανά ζεύγη και σε απόσταση ενός εκατοστού μεταξύ τους.

Για την ύφανση του κιλιμιού η υφάντρα περνά με το χέρι της το βαμμένο μάλλινο νήμα του υφαδιού ανάμεσα από τα στημόνια εναλλάξ (βασική μορφή ύφανσης). Για να γίνει κρουστό το κιλίμι, με ένα μικρό ξύλινο χτένι το υφάδι χτυπιέται προς τα κάτω, καλύπτοντας εντελώς το στημόνι. Το υφάδι δεν διαπερνά όλο το πλάτος του κιλιμιού. Περνά μόνο από όσα στημόνια χρειάζεται για την εκτέλεση του σχεδίου (μη συνεχόμενο

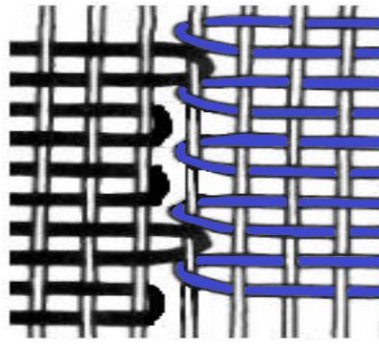
υφάδι), επιτρέποντας την κάθετη ύφανση ενός χρώματος σε ορισμένο χώρο (μέθοδος της ταπισερί). Τα μη συνεχόμενα υφάδια, που σχηματίζουν το πολύπλοκο και πολύχρωμο σχέδιο του κιλιμιού, δεν συνδέονται μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να σχηματίζονται μικρές σχισμές ανάμεσα τους. Αυτή η μέθοδος ύφανσης του κιλιμιού ονομάζεται *ταπισερί με σχισμή*. Στα κιλίμια του Γερακίου, όταν η σχισμή ανάμεσα στα μη συνεχόμενα υφάδια είναι πολύ μεγάλη εξαιτίας του σχεδίου, για να ενισχυθεί η δομή του κιλιμιού, τα μη συνεχόμενα υφάδια συνδέονται μεταξύ τους κατά διαστήματα με οδοντωτή ένωση. Διαπλέκονται δηλαδή στο ίδιο σημώνι.

ΣΧΕΔΙΟ 1: Σχεδιαστική αποτύπωση της βασικής μορφής ύφανσης.

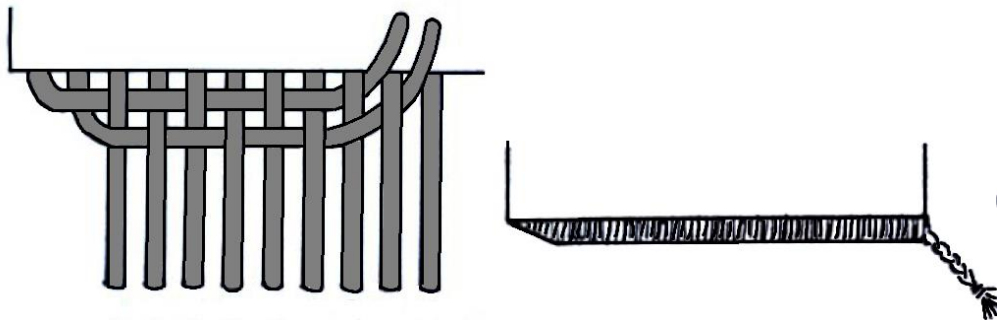

ΣΧΕΔΙΟ 2: Σχεδιαστική αποτύπωση της ύφανσης κιλιμιού με τη μέθοδο της ταπισερί με σχισμή.

ΣΧΕΔΙΟ 3: Σχεδιαστική αποτύπωση της οδοντωτής ένωσης όπως εφαρμόζεται στα κιλίμια του Γερακίου Λακωνίας.

Μετά την ολοκλήρωση της ύφανσης, κόβονται τα στημόνια και το κιλίμι αφαιρείται από τον αργαλειό. Για να μην ξεφτίσει, τα κρόσσια ή αλλιώς κλόσσια, δηλαδή τα στημόνια που περισσεύουν στα δύο άκρα του υφαντού, δένονται με διπλή σειρά κόμπων (διπλή δεσιά) ή πλέκονται γαϊτανάκι με τα χέρια (τεχνική της απλής ύφανσης με εναλλαγή στημονιού και υφαδιού), σχηματίζοντας μία μικρή πλεξούδα στην μία άκρη. Μπορεί να εφαρμοστεί επίσης και η τεχνική *μακραμέ*, μια τεχνική δαντέλας με κόμπους.

ΣΧΕΔΙΟ 4: Τελείωμα κιλιμιού με την τεχνική της απλής ύφανσης του στημονιού με το χέρι γαϊτανάκι που καταλήγει σε πλεξίδα στην μία άκρη.

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ

Απαραίτητος εξοπλισμός είναι η ανέμη που χρησιμοποιείται για να μαζεύεται το νήμα σε κουβάρια, ο όρθιος αργαλειός και το χτενάκι για την ύφανση.

Ο όρθιος ή *ορθός* αργαλειός είναι ξύλινος και χρησιμοποιείται για την ύφανση κιλιμιών. Τοποθετείται στο πιο φωτεινό δωμάτιο του σπιτιού και στερεώνεται στον ξύλινο σκελετό της στέγης ή σε σιδερένιες βάσεις. Αποτελείται από δύο κάθετα δοκάρια με τρεις ορθογώνιες οπές, δύο πάνω και μία κάτω, όπου στερεώνονται τα δύο οριζόντια αντία ορθογώνιας διατομής, γύρω από τα οποία *ιδιάζεται* το στημόνι. Μικρές εγχαραξείς, σε

ξύλινο πηχάκι που τοποθετείται στην άνω επιφάνεια του πάνω οριζόντιου αντιού, εξασφαλίζουν την σταθεροποίηση των στημονιών και το σταθερό πλάτος του κιλιμιού. Ανάλογα με το επιθυμητό μέγεθος του υφαντού, το πάνω οριζόντιο αντί τοποθετείται στις ακριανές οπές των κάθετων στοιχείων για μεγάλο κιλίμι ή πιο χαμηλά για μικρότερο. Το τέντωμα των στημονιών επιτυγχάνεται με σιδερένιο μηχανισμό ενώ παλαιότερα χρησιμοποιούνταν ξύλινες σφήνες. Για να μην αλλάζει θέση η υφάντρα, όταν προχωρά σε ύψος το κιλίμι, χαλαρώνονται τα στημόνια, το κιλίμι τραβιέται προς τα κάτω και τα στημόνια τεντώνονται πάλι για να συνεχιστεί η ύφανση. Ένα επιπλέον στοιχείο του όρθιου αργαλειού είναι ένα καλάμι που δημιουργεί ένα σταθερό άνοιγμα των στημονιών, το *σταύρωμα*, για το πέρασμα του υφαδιού.

Ο όρθιος αργαλειός έχει αρκετά πλεονεκτήματα. Η υφάντρα είναι καθιστή κατά την διάρκεια της ύφανσης, τα μεγάλα υφαντά μπορούν να κατασκευαστούν ενιαία, η τοποθέτηση των στημονιών είναι εύκολη γύρω από τα δύο οριζόντια δοκάρια, ενώ το ύφασμα έχει το διπλάσιο μέγεθος, αφού το στημόνι καλύπτει και τις δύο όψεις του αργαλειού.

Απαραίτητο εργαλείο για την ύφανση είναι ένα μικρό ξύλινο χτενάκι σχήματος Γ με σιδερένια καρφιά που προεξέχουν στην μία άκρη του. Χρησιμοποιείται κατά την διάρκεια της ύφανσης για να γίνει κρουστό το υφαντό, χτυπώντας το υφάδι προς τα κάτω. Ο εξοπλισμός κατασκευάζεται από ντόπιους Γερακίτες μαραγκούς και σιδεράδες.

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

Κιλίμι: τάπητας για μεγάλους χώρους.

Διάδρομος: τάπητας μακρόστενος για την κρεβατοκάμαρα ή για διαδρόμους.

Πατάκι: τάπητας πολύ μικρός.

Πάντα (η): Διακοσμητικό υφαντό τοίχου.

Μαξιλάρες: Διακοσμητικές για καναπέδες και πολυθρόνες.

Ταγάρι: μικρός σάκος που κρεμιέται στον ώμο με πλεκτό κορδόνι για τη μεταφορά προϊόντων.

Γυναικεία αξεσουάρ ένδυσης: ζώνες.

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ

Το Γεράκι Λακωνίας σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα, τα βυζαντινά μνημεία και τις γραπτές πηγές έχει συνεχή κατοίκηση από την Ύστερη Νεολιθική περίοδο (4400-3000 π.Χ.) μέχρι σήμερα. Τεκμήρια υφαντουργικής δραστηριότητας κατά την αρχαιότητα αποτελούν οι πήλινες αγνύθες του κάθετου αργαλειού με βάρη, η επιτύμβια στήλη με

παράσταση νέου και οι τέσσερις εντοιχισμένες μαρμάρινες στήλες με το Έδικτο του Διοκλητιανού στον ναό του Ιωάννη του Χρυσόστομου, όπου αναφέρονται εργασίες που συνδέονται με υφάσματα, όπως βαφή, λεύκανση και ραφή.

Τεκμήρια υφαντουργικής δραστηριότητας κατά τους βυζαντινούς χρόνους αποτελούν οι ενδυμασίες των Γερακιτών δωρητών στις τοιχογραφίες των ναών του οικισμού και του Κάστρου, με σημαντικότερη τη ζωγραφική απεικόνιση τελειώματος υφαντού με κόμπους στον ναό του Ιωάννη του Χρυσόστομου. Επίσης, πρόσφατα ευρήματα από τις αναστηλωτικές εργασίες του Κάστρου μαρτυρούν την ενασχόληση των κατοίκων με τη βαφή, την ύφανση, τη ραφή και την πιθανή εμπορική συναλλαγή υφαντών, με σημαντικότερο εύρημα ένα μεταλλικό χτένι όρθιου αργαλειού.

Από τα υφαντά του Γερακίου που ξεχωρίζουν και εξακολουθούν να κατασκευάζονται σήμερα είναι τα κιλίμια, τα οποία αναφέρονται σε προικοσύμφωνα του Γερακίου του τέλους του 19ου αιώνα. Ως κειμήλια έχουν διασωθεί παλαιά κιλίμια μερικά από τα οποία φέρουν υφασμένες επιγραφές. Το παλαιότερο κιλίμι είναι του 17ου αιώνα από την Β' Ενετοκρατία με την επιγραφή «ΧΓΣ 1686». Δύο κιλίμια του 19ου αιώνα φέρουν τις επιγραφές «ΓΜ 1814» και «ΠΠ 1899», ενώ αυτό το στοιχείο εμφανίζεται και σε κιλίμια του 20ού και 21ου αιώνα.

Τα περισσότερα παλαιά κιλίμια ξεχωρίζουν από τον ιδιαίτερο διάκοσμό τους και τα έντονα χρώματα. Κύρια χαρακτηριστικά τους είναι τα πολύχρωμα και περίτεχνα με κομποδεσίες πλεγμένα κρόσσια με πρόσθετες χρωματιστές μάλλινες κλωστές και η συμμετρία τους με βάση έναν κάθετο άξονα κατά το μήκος τους. Το κέντρο τους καλύπτει κεντρική παράσταση με το «Δέντρο της ζωής», φυτικό και ζωικό διάκοσμο με σχηματοποιημένα λουλούδια, πουλιά και ανθρώπινες μορφές, ή το σχέδιο του «ήλιου». Περιβάλλονται από μία ή δύο διακοσμητικές ζώνες, τις *γρέπες*, διαφορετικού χρώματος με επαναλαμβανόμενα θέματα (φυτικά, γεωμετρικά σχήματα κ.ά.). Τα θέματα του «Δέντρου της ζωής» και του «κόκορα» πιθανόν να συνδέονται με τον γάμο και τη γονιμότητα.

Τον 20ό αιώνα τα σχέδια των κιλιμιών αλλάζουν, επηρεασμένα από βιβλία ελληνικής λαϊκής τέχνης και από σχέδια για κεντήματα, τα οποία προσαρμόζονται ανάλογα με τις χρωματικές και σχεδιαστικές προτιμήσεις των πελατών αλλά και των ίδιων των υφαντριών. Ιδιαίτερα δημοφιλή σχέδια είναι το «πλακάκι», η «μαργαρίτα», το «βυζαντινό» κ.ά.

Το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα μεγάλη ώθηση στην παραγωγή υφαντών κιλιμιών έδωσαν η λειτουργία της βιοτεχνίας «Καλαμαρά» στη Σπάρτη, που επεξεργαζόταν μαλλί από τα κοπάδια της περιοχής και παρήγαγε μάλλινα νήματα, αλλά και οι χημικές βαφές που πωλούσε κατάστημα στο Γεράκι. Το 1968 αρκετές οικογένειες του Γερακίου

ασχολούνταν επαγγελματικά με την υφαντική κιλιμιών. Το 1988, με την παρότρυνση φορέων της Διεύθυνσης Γεωργίας και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, ιδρύθηκε «Η Εργάνη», ένας γυναικείος αγροτικός συνεταιρισμός οικοτεχνίας-χειροτεχνίας με αντικείμενο την ύφανση κιλιμιών κατά παραγγελία.

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα

α. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τα μέλη της κοινότητας/τους φορείς του;

Η υφαντική τέχνη κιλιμιών στον όρθιο αργαλειό στο Γεράκι Λακωνίας αποτελεί ισχυρό στοιχείο της πολιτισμικής ταυτότητας των κατοίκων του Γερακίου και των όμορων χωριών του Πάρνωνα. Η διαφύλαξή της συμβάλλει στην ανάδειξη της διαχρονικής πολιτισμικής ταυτότητας της περιοχής. Δεδομένου μάλιστα ότι ο οικισμός του Γερακίου είναι χαρακτηρισμένος ως παραδοσιακός, η συνέχιση της παραδοσιακής τέχνης της υφαντικής, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της φυσιογνωμίας του, καθώς τα κιλίμια αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της εσωτερικής διακόσμησης των λιθόκτιστων κατοικιών.

Η διαφύλαξη και περαιτέρω ανάδειξη υφαντικής τέχνης θα έχει θετική επίδραση στην τοπική κοινότητα, καθώς μπορεί να προσφέρει τη δυνατότητα στους νέους της περιοχής να ασχοληθούν επαγγελματικά είτε με την ίδια την τέχνη είτε με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την υφαντική (π.χ. πολιτιστικός τουρισμός κ.ά.). Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση νέου, ο οποίος μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης του στον όρθιο αργαλειό, εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αυστραλία, όπου ζει ασκώντας επαγγελματικά την τέχνη της υφαντικής.

Επίσης, η αξιοποίηση του μαλλιού των προβάτων της περιοχής μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ενίσχυση των κτηνοτρόφων και την καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης στις νεότερες γενιές, καθώς το μαλλί αποτελεί ένα φυσικά ανανεώσιμο υλικό με την ετήσια κουρά των προβάτων.

β. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία;

Η τέχνη της υφαντικής στον όρθιο αργαλειό αποτελεί μία από τις όψεις της άυλης πολιτιστικής μας κληρονομιάς που είναι ακόμα ζωντανή και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της συλλογικής μας ταυτότητας και μνήμης. Σε μια εποχή όπου η βιομηχανία της κατανάλωσης επιβάλλει τη μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων, συχνά με επιβλαβή συστατικά για τον ανθρώπινο οργανισμό, οι υφάντρες του Γερακίου δίνουν την

δυνατότητα στο κοινό να αποκτήσει μοναδικά χειροποίητα προϊόντα από φυσικά υλικά (μαλλί και βαμβάκι), καρπό μιας μακραίωνης παράδοσης.

Επιπλέον, η αναφορά του Γερακίου σε τουριστικούς οδηγούς, ως κατ' εξοχήν οικισμός ύφανσης κιλιμιών σε όρθιο αργαλειό, προσελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Επίσης, ο οικισμός μαζί με τον οργανωμένο αρχαιολογικό χώρο του μεσαιωνικού κάστρου (Παλιογέρακο) αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης, ιδιαίτερα κάθε χρόνο στη «Γιορτή του Μετανάστη», όπου πλήθος κιλιμιών εκτίθενται στα μπαλκόνια του χωριού. Παράλληλα, σε κάθε πολιτιστική εκδήλωση που διοργανώνεται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού για το Κάστρο του Γερακίου γίνεται παρουσίαση της τεχνικής των κιλιμιών σε όρθιο αργαλειό, καθώς αποτελεί στοιχείο αναγνωρισιμότητας της περιοχής διαχρονικά. Παράλληλα, η διαφύλαξη και προβολή της υφαντικής παράδοσης του Γερακίου ενισχύει τη συνοχή μεταξύ των τοπικών κοινωνιών στη βάση των κοινών πολιτισμικών εμπειριών.

Γενικότερα, η υφαντική παράδοση, έτσι όπως απαντάται σε διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς μπορεί να αποτελέσει έναν δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ τους. Δεν είναι τυχαίο ότι η τέχνη της υφαντικής, όπως έχει αναπτυχθεί σε διαφορετικές κοινότητες σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει εγγραφεί στους Καταλόγους της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

γ. Συμμετείχε και πώς η κοινότητα στην προετοιμασία της εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς;

Το 2018 πραγματοποιήθηκε απογραφή των υφαντριών στο Γεράκι Λακωνίας από την υφάντρα Σταματοπούλου Χρυσούλα (το γένος Μαρουδά) και την πρόεδρο της Κοινωφελούς Δημοτικής Επιχείρησης «Ευρώτειος Πολιτεία» του Δήμου Ευρώτα, Χρήστου-Μιχαλούτσου Νίκη, με την συμπλήρωση ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια περιλάμβαναν ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που θα βοηθούσαν στη συμπλήρωση Δελτίου για την ένταξη της τέχνης υφαντών κιλιμιών σε όρθιο αργαλειό στο Γεράκι Λακωνίας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Από την απογραφή προέκυψε ότι και τα πενήντα τέσσερα (54) άτομα που έχουν γνώσεις υφαντικής θέλουν να συμμετάσχουν στη διαφύλαξη και ανάδειξη της τέχνης των υφαντών κιλιμιών σε όρθιο αργαλειό και επιθυμούν την εγγραφή της στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα;

Στο Γεράκι Λακωνίας οι γνώσεις υφαντικής σε όρθιο αργαλειό μεταφέρονται από τις μητέρες και τις γιαγιάδες στις κόρες ή μεταξύ συγγενικών προσώπων προφορικά με βιωματική μαθητεία σε οικιακό εργαστήριο.

Μετά την ίδρυση της «Εργάνης», του γυναικείου αγροτικού συνεταιρισμού οικοτεχνίας-χειροτεχνίας το 1988 ξεκίνησαν προσπάθειες διαφύλαξης της υφαντικής παράδοσης στον όρθιο αργαλειό, με τη λειτουργία επιδοτούμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικες γυναίκες του Γερακίου που πραγματοποιούνται έως και σήμερα σε οικιακά εργαστήρια.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Για την ανάδειξη των κλιμιών του Γερακίου, έχουν πραγματοποιηθεί προσπάθειες κατά το παρελθόν με διακρίσεις σε διεθνείς εκθέσεις (Βιέννη 1873, Πανελλήνια Έκθεση του Ζαπτείου 1888, Θεσσαλονίκη 1968).

Σε εκθετήριο σε κεντρικό σημείο του οικισμού ο γυναικείος αγροτικός συνεταιρισμός οικοτεχνίας-χειροτεχνίας «Η Εργάνη» παρουσίαζε τα προϊόντα υφαντικής ήδη από το 1988. Επίσης, κατά το παρελθόν συμμετείχε σε εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό με την στήριξη επίσημων κρατικών φορέων όπως της ΠΑΣΕΓΕΣ, της Διεύθυνσης Γεωργίας και του ΕΟΜΜΕΧ.

Στην προσπάθεια διαφύλαξης έχουν συμβάλει ο πρώην Δήμος Γερωνθρών και ο νυν Δήμος Ευρώτα, προβάλλοντας τα γερακίτικα κλίμια σε εκδηλώσεις, όπως στο πρώτο Διεθνές Φεστιβάλ Περιβαλλοντικής Τέχνης το 2007, στο Συνέδριο Κοινής Αγροτικής Πολιτικής το 2013 και στην ετήσια «Γιορτή του Μετανάστη», που πραγματοποιείται από το 2007 στο Γεράκι.

Η υφαντική παράδοση του Γερακίου προβλήθηκε το 1999 από την 5η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων σε εκδήλωση στο Γεράκι με θέμα «Το Αθάνατο Νερό». Το 2017 προβλήθηκε σε εκδηλώσεις στο βυζαντινό κάστρο Γερακίου και στην πλατεία του οικισμού από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Επίσης, το Μουσείο Ελιάς και Ελληνικού Λαδιού στη Σπάρτη στο πλαίσιο του εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων (18/5/2019) πρόβαλε την υφαντική παράδοση του Γερακίου στον όρθιο αργαλειό.

Κατά διαστήματα σχολεία της περιοχής αλλά και της υπόλοιπης χώρας πραγματοποιούν εκπαιδευτικές επισκέψεις στο εργαστήριο υφαντικής της Χρυσούλας Σταματοπούλου, προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία της υφαντικής στον όρθιο αργαλειό.

Τέλος, τα κιλίμια του Γερακίου προβάλλονται κατά καιρούς τόσο σε τηλεοπτικές εκπομπές όσο και μέσω του διαδικτύου.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Η ένταξη της υφαντικής τέχνης κιλιμιών στον όρθιο αργαλειό στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας πιστεύουμε ότι θα συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των νέων μελών της κοινότητας του Γερακίου, στη λήψη αναγκαίων μέτρων για να διασφαλιστεί η συνέχεια της παράδοσης αυτής από γενιά σε γενιά και στην ανάδειξη και προβολή της σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Σημαντικό μέτρο διαφύλαξης είναι η λειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων υφαντικής στον όρθιο αργαλειό για παιδιά, νέους και ενήλικες, σε συνεργασία με τον Δήμο Ευρώτα, τον Πολιτιστικό Σύλλογο Γερωνθρών, τις υφάντρες του Γερακίου και τη σχολική κοινότητα της περιοχής. Ιδανικό μέτρο θα ήταν ακόμη η δημιουργία κέντρου κατάρτισης ενηλίκων στην υφαντική τέχνη με προοπτική επαγγελματικής αποκατάστασης, που θα μπορούσε να περιλαμβάνει μόνιμη έκθεση για την υφαντική παράδοση του Γερακίου αλλά και εκθέσεις σε ετήσια βάση με τα έργα των σπουδαστών.

Απαραίτητη επίσης κρίνεται η λεπτομερής καταγραφή και τεκμηρίωση της υφαντικής τέχνης στο Γεράκι, που θα περιλαμβάνει την καταγραφή των υλικών κειμηλίων (υλικά κατασκευής τους, τεχνικές, σχέδια, χρώματα κ.ά.), η οπτικοακουστική καταγραφή συνεντεύξεων των υφαντριών για τη συγκέντρωση στοιχείων που αφορούν την επεξεργασία νημάτων, τη βαφή, την ύφανση και την οπτική καταγραφή της διαδικασίας ύφανσης. Η δημιουργία αυτού του αρχείου θα αποτελέσει τη βάση για την έκδοση βιβλίου για την υφαντική παράδοση της περιοχής και τη συγγραφή εγχειριδίων για εκπαιδευτικά προγράμματα για τους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου της περιοχής.

Η προβολή της υφαντικής παράδοσης του Γερακίου και ταυτόχρονα η οικονομική ενίσχυση των υφαντριών μπορεί να επιτευχθεί με την προώθηση των υφαντών μέσω των πωλητηρίων του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων σε αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας π.χ. στο Μυστρά, το Γεράκι, τη Μονεμβάσια κ.α., αλλά και σε μουσεία λαϊκής τέχνης.

9. Βασική Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

Αγγελοπούλου Βολφ, Ερατώ (1986), Ο αργαλειός, εκδόσεις Δόμος, Αθήνα.

Ανώνυμος (1971), «Ανυφάντρα κιλιμιών», *Λακωνικά*, τεύχος 45, σ. 20.

Αργειτάκου, Αγγελική (1996), Εργασία στο μάθημα Ιστορίας της Νεοελληνικής Τέχνης «Υφαντά από το Γεράκι της Λακωνίας», Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών/Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.

Γιάννης Νικόλαος, (2018) Διπλωματική Εργασία «Η υφαντική παράδοση στον όρθιο αργαλειό με τη μέθοδο της ταπισερί στους ιστορικούς οικισμούς του Πάρνωνα, Γεράκι Λακωνίας και Λεωνίδιο Αρκαδίας. Μέτρα διαφύλαξης και ενέργειες για την ένταξη στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Γριτσόπουλος Τάσος, (1982) *Ιστορία του Γερακίου*, έκδοσης του Συνδέσμου των εν Αττική Γερακιτών.

Ελευθερίου Ευαγγελία, (2015) *Οργάνωση, βελτίωση της επισκεψιμότητας του αρχαιολογικού χώρου Γερακίου και συντήρηση μνημείων*, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας.

Ευσταθίου, Ισμήνη (1980), *Υφαντά από την Αρκαδία*, εκδόσεις Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.

Ζαχαράκης, Νίκος (2011), Διπλωματική Εργασία «Υφαίνοντας στο παρελθόν και το παρόν», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Ιωάννου-Γιανναρά, Τατιάνα (1986), *Ελληνικές κλωστικές συνθέσεις Δαντέλες*, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα.

Πιεράκου-Μαρουδά, Σούλα (1968), «Η υφαντική τέχνη εις το Γεράκι», *Λακωνικά*, τεύχος 28, σ. 106-108.

Πουλίτσας, Παναγιώτης (1940), *Λεύκωμα Γερακίου*, Αθήναι.

Τζαχίλη, Ίρις (1997), *Υφαντική και υφάντρες στο προϊστορικό Αιγαίο 2000-1000 π.Χ.*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Χατζημιχάλη, Αγγελική (1984), *Υποδείγματα ελληνικής διακοσμητικής*, (3η εκδ.), εκδόσεις Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.

Ξενόγλωσση:

Collingwood, Peter (1968), *The Techniques of Rug Weaving*, London, Faber and Faber.

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

- α. Κείμενα (πηγές, αρχειακά τεκμήρια κτλ.)
- β. Χάρτες
- γ. Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια (σχέδια, φωτογραφίες, αρχεία ήχου, βίντεο κτλ.)
- δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)

Archive.ert.gr

ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ / Επεισόδιο:005 ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΓΕΡΑΚΙ

<http://archive.ert.gr/47923/>

ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ / ΠΑΡΝΩΝ

<http://archive.ert.gr/7761/>

Ellas2.wordpress.com

Ζαχαράκης Νίκος (2011) Γερακίτικα υφαντά: Η ζωντανή παράδοση της υφαντικής σε ένα χωριό της Λακωνίας

<https://ellas2.wordpress.com/2011/12/11/%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%AF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CF%85%CF%86%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AC-%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%B7/>

Evrotas.gov.gr

Δημοτική Ενότητα Γερωνθρών

<http://www.evrotas.gov.gr/el/history/1550-dimotiki-enotita-geronthron>

Ifantagerakiou.blogspot.gr

<http://ifantagerakiou.blogspot.gr>

Ifenokilimi.blogspot.gr

Η τέχνη υφαντών κιλιμιών σε όρθιο αργαλειό στο Γεράκι Λακωνίας

https://ifenokilimi.blogspot.gr/2016/01/blog-post_18.html

Minagric.gr

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων: (2010) Οικοτεχνικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γερακίου Λακωνίας

<http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/agrotourism/epikinoniaplirofories/48-greek-content/agro-tourism/107-oikotexnikos-xeironaktikos-synaiterismos-gerakiou-lakonias>

Politistikosgeron.blogspot.gr

Αρχείο Λευκωμάτων - Γερακίτικα υφαντά

https://get.google.com/albumarchive/116316978460401683820/album/AF1QipO2jwNWqsyS4nT1bx6VdUz4X44-t9_I-Qhj4vQ

Καταστατικό Πολιτιστικού Συλλόγου Γερωνθρών

https://get.google.com/albumarchive/116316978460401683820/album/AF1QipOyrXLSVPhU_rfFN5dfCnX9GyufTS_tv4OCgYg/AF1QipOZBrqYvbk4OpgsPz-fPhlpKqO09P1jjLG0BKU

Youtube.com

Κυριακή στο Χωριό - Γεράκι Λακωνίας

https://www.youtube.com/watch?time_continue=301&v=kcaOfPuaPQ4

11. Στοιχεία συντακτών του Δελτίου

Όνομα: Γιάννης Νικόλαος του Αναστασίου

Ιδιότητα: υπάλληλος του ΥΠΠΟΑ, ΤΕ Συντηρητής Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης με μεταπτυχιακό στην Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων

Διεύθυνση: Αγησιλάου 59, Σπάρτη Λακωνίας 23100

γ. Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου

Γεράκι Λακωνίας, 22 Σεπτεμβρίου 2019

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου